

РЕЦЕНЗИЯ

от д.п.н. Пламен Радев Иванов, професор в Пловдивския университет “Паисий Хилендарски”
на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен “доктор”

в област на висше образование 1. Педагогически науки;
професионално направление 1.1. Теория и управление на образованието;
докторска програма “Управление на образованието”

Автор: Ваня Фердинандова Кастрева - Монова.

Тема: Финансова автономия в българското училище в условията на делегираните бюджети

Научен ръководител: проф. д-р Галин Борисов Цоков

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № Р33-1832 от 28. 04. 2016.г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема “Финансова автономия в българското училище в условията на делегираните бюджети” за придобиване на образователната и научна степен “доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1. 1. Теория и управление на образованието, докторска програма “Управление на образованието”. Автор на дисертационния труд е Ваня Фердинандова Кастрева – Монова – докторантка на самостоятелна подготовка към катедра Педагогика и управление на образованието” с научен ръководител проф. д-р Галин Борисов Цоков от Пловдивския университет “Паисий Хилендарски”.

Представеният от Ваня Фердинандова Кастрева - Монова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ,. Той включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- нотариално заверено копие от диплома за висше образование (ОКС ‘магистър’)
- заповед за записване в докторантура;
- заповед за провеждане на изпити от индивидуалния план и съответни протоколи за издържани изпити по специалността;

- протоколи от катедрени съвети, свързани с докладване на готовност за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет;

Докторантът е приложил 6 публикации.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Ваня Кастрева е родена на 5 януари 1960 г. в София. Завършва 21 СОУ „Христо Ботев“ и история в Историческия факултет на Софийския държавен университет. Работила е като редактор на документална литература в издателство „Младеж“, както и като учител по история в 119-о училище „Акад. Михаил Арнаудов“. От 1998 до 2006 г. е директор на 2 СОУ „Академик Емилиян Станев“. От 13 юни 2006 г. е началник на Регионалния инспекторат по образование в София - град. Ръководи и участва в международни проекти по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ и Оперативна програма „Административен капацитет“. Докторант е на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ – катедра „Педагогика и управление на образованието“ от 2014 г. Автор е на публикации в периодичния печат. Владее руски и английски език. На 13 август 2014 г. става служебен заместник-министър на образованието. Заместник-министър на образованието и науката е от 7 ноември 2014 г. до 1 февруари във второто правителство на Бойко Борисов. След това отново заема поста началник на Регионалния инспекторат по образование в София – град.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Известно е, че науката за мениджмънта на образованието е с интегративен характер и обхваща елементи от основополагащи науки в областта на образованието, икономиката, политиката, социологията. От гледна точка на този мениджмънт, изследването на всяка област от обширното му научно поле е добре дошла за създаване и допълване на теоретични обобщения и предписания за практиката в посока на различни стратегии и компетентности. От друга страна, темата на дисертацията отговаря на реален проблем на микроиво в управлението на българските училища.

4. Познаване на проблема

Още от въвеждане на системата на делегираните бюджети (преди осем години) местните органи на управление в образованието и директорите на училища се сблъскаха със сериозни проблеми, произтичащи от паралелното протичане на административната реформа към автономия на различни нива. Актуалността, полезността и значимостта на дисертационния труд се изразява в необходимостта да бъдат описани и проследени отделните аспекти на финансовата автономия – състоянието на финансовия ресурс: централно субсидиране по формула, допълнително отпусканите целеви средства, парични приходи от собствена дейност на училището, необходими за прилагането на системата на делегираните бюджети, както и ефикасността на разходите, степента на стабилност на финансовата система и възможностите, които предлага финансовата автономия за ефективното функциониране на училището.

5. Методика на изследването

В изследването са обособени две основни групи самостоятелни методи:

1. Методи за набиране на данни: анализ на литература и информационни източници; вторичен анализ на данни; анкета; структурирано и дълбочинно интервю.
2. Методи за анализ на данни: теоретичен анализ, анализ на нормативно-правни документи, корелационен анализ, анализ на времеви редове, дисперсионен анализ, проверка на статистически хипотези.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

В изследването са формулирани следните хипотези

1. предполага се, че в българското училище е реализирана в определена степен финансовата автономия в резултат на прилагане на системата на делегирани бюджети;
2. моделът на финансова автономия, се характеризира със сериозни недостатъци, за които се предполага, че се дължат основно, но не и само на системата за делегирани бюджети, която е централният елемент на модела.

Дисертационният труд се състои от увод, четири глави, заключение, списък на използваната литература и седем приложения. Обемът на основната част е 290 страници.

В първа глава „Същност и особености на училищната автономия“ се дефинират основни понятия като автономия и училищна автономия и философските, политическите и организационни аспекти на автономията в теоретичен контекст. Разглежда се спецификата

на училищната автономия, както и се дава описание на нейните отделни аспекти, конкретни индикатори, количествени признаци за установяване на нивата на училищната автономия. Тази част описва и видовете училищна автономия на базата на вече въведени модели в различни страни, като основен акцент се поставя на описанието на финансовата автономия в съвременните образователни системи. Прави се обзор на автономията в българската образователна система в историческа ретроспекция.

Втора глава е „Управление на финансите в българските училища в условията на прилагане системата на делегирани бюджети“ описва основите на системата на делегираните бюджети, същността на бюджета като основно понятие във финансовата теория, спецификата на училищния бюджет и особеностите на делегирания училищен бюджет. Тази глава дава описание на институционалната структура на управление на финансите на държавно ниво и в училищното образование в условията на прилагане на системата на делегираните бюджети. Разглежда се и нормативната основа, която регулира прилагането на системата на делегираните бюджети, както и същността и значението на дефинираната формула за разпределение на средствата по делегираните дейности от страна на първостепенните и второстепенните разпоредители с бюджет.

В трета глава „Дизайн и анализ на резултатите от емпиричното изследване“ се описва методиката на проведеното национално проучване на тема „Състояние на финансовата автономия на българското училище вследствие въвеждането на системата на делегираните бюджети“, включваща респонденти от всички институционални нива в образованието – държавни и местни органи на управление в образованието, директори на държавни и общински училища, учители, родители, представители на училищни настоятелства и неправителствени организации в сферата на образованието. Направен е статистически и описателен анализ на получените данни от националното анкетно проучване и от проведените интервюта с експерти и професионалисти от сферата на средното образование.

В четвърта глава „Състояние на финансовата автономия вследствие прилагането на системата на делегираните бюджети“ се обобщават резултатите от цялостната разработка на автора чрез крос анализ между теоретичните постановки на училищната автономия и изградените автономни модели, съществуващата нормативна основа и първичните резултати от националното анкетно проучване и проведените интервюта. Чрез сравнителен анализ се обобщават резултатите за състоянието на аспектите на финансова автономия на българската образователна система и пряката ѝ зависимост с видовете училищна автономия, като се описват конкретните постижения и слабости. Предложени са варианти, мерки, механизми и

модел, приложими на както на национално, така и на местно и институционално ниво за компенсирание на тези слабости. В тази част са включени и основните теоретични, научни и практически приноси на дисертационния труд.

В заключението се прави крайна обосновка и описание на изследователската теза, както и обосновка на изпълнението на целите, задачите и потвърждението на изследователските хипотези.

Списъкът на използваната литература и научни източници съдържа всички използвани и цитирани източници, описани по азбучен ред и класифицирани по вид източник. Приложенията съдържат: анкетна карта от национално проведеното представително анкетно проучване, въпросник от проведените интервюта, както и едномерните анализи от емпиричното проучване по фокус-групи – представители на държавни и местни органи на управление в образованието, директори на училища, учители, родители, представители на училищни настоятелства и неправителствени организации в сферата на образование.

Научната разработка на автора е със следните характеристики:

- специфична новост, актуалност, важност, значимост за съответната област, относителна пълнота;
- налице е определена цялостна концепция;
- използваните език и средства са адекватни за постигане на целите на дисертацията;
- спазен е балансът между теоретична и емпирична части;
- решени са задачи и се набелязват подходи за решаване на проблеми със съществено значение за делегираните бюджети;
- изводите са аргументирани емпирично.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

От съдържанието на дисертационната разработка са изведени три теоретични и три практико-приложни приноси. Те са конкретни и са в контекста на финансовата реалност на функциониране на училищата. Приносите потвърждават значимостта на дисертационния труд

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите са по темата на дисертацията. Те са без съавторство и са представителни за исканата образователна и научна степен.. Заглавията са следните:

1. Теорията на мениджмънта - методологична основа на организацията и управлението

- на образованието. - Е-списание Български учител, бр.2 , 2014. ISSN 1314-9482;
2. Проблеми на финансирането на българското училище. - Е-списание Български учител, бр.2 , 2014. ISSN 1314-9482
 3. Делегираният училищен бюджет – състояние и механизми за оптимизация“, Научно списание за докторанти на Педагогическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“, Университетско издателство „П. Хилендарски“, бр.2, 2015.
 4. Автономията като принцип за организационна идеология в различните управленски школи, Списание „Педагогика“, „Аз Буки“ Национално издателство за образование и наука, бр. 2/2016.
 5. Степен на реализация на политиките за въвеждане на модела на училищна автономия в българската образователна система“, София, Електронно списание i-Продължаващо образование; <http://diuu.bg/emag/4773/4/>
 6. Училищната автономия през фокуса на политиките на новия закон за предучилищното и училищното образование, Сборник със статии от Международна интердисциплинарна конференция за студенти и докторанти, Български културен институт „Дом Витгенщайн“, Виена (под печат).

9. Лично участие на докторанта(ката)

Докторантката е написала текста еднолично и самостоятелно със спазване на утвърдените се изисквания за такъв тип научни разработки. Резултатите и изводите са лично достойние и заслуга на автора.

10. Автореферат

Авторефератът достоверно възпроизвежда съдържанието на труда.

11. Критични забележки и препоръки

Би могло да се направи кратък анализ на проблемите с делегираните бюджети у някои други страни.

12. Лични впечатления

Познавам докторанта и имам отлични впечатления от неговата работа по създаване на дисертационното изследване.

13. Въпроси към докторанта

Съществува едно гласно или негласно мнение, че най-добрият механизъм за управление на училищата е някъде по-средата между централизацията и децентрализацията. Съгласна ли е, или не докторантката с това мнение?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати съответстват на специфичните изисквания на Педагогическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научната специалност “Управление на образованието”. като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен “доктор”** на Ваня Фердинандова Кастрева - Монова в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.1. Теория и управление на образованието, докторска програма “Управление на образованието”.

20. 06. 2016 г.

Рецензент:

/проф. д.п.н. Пламен Радев Иванов /